جستاری در باب ماهیّت و واژگان بدیل حجاب؛ براساس آموزه‌های اسلامی ـ
عبدالرضا اصغری، امیررضا قانع، الهه قانع
فصلنامه تخصّصی مطالعات قرآن و حدیث **سفینه**
سال شانزدهم، شماره ۶۴ «ویژه زن و خانواده»، پاییز ۱۳۹۸، ص ۱۰-۲۰

جستاری در باب ماهیّت و واژگان بدیل حجاب؛ براساس آموزه‌های اسلامی

عبدالرضا اصغری*
امیررضا قانع**
الهه قانع***

چکیده: حجاب، یکی از احکام اسلام است که توجه همه جانبه این دین به تمام جهات زندگی انسان‌ها را نشان می‌دهد. در قانون پوشش، هم به حقوق عمومی زنان به عنوان نیمی از پیکره اجتماع، و هم به حقوق عمومی خانواده به عنوان واحدی اجتماعی، و هم به نسل آینده توجه شده است. با در نظر گرفتن تبعات اخلاقی و فرهنگی حاکم بر اجتماع در صورت عدم رعایت حجاب؛ کلیه این امور موجب می‌شود به این موضوع بپردازیم که آیا با وجوب حجاب می‌توان از آزار رساندن به زنان جلوگیری کرد یا خیر؟، و مهم‌تر اینکه آیا وجوب حجاب برای جنس مونث، به نوعی تهدید است یا فرصت؟.

کلیدواژه‌ها: تبعات اخلاقی؛ فلسفه حجاب؛ ایجاد امنیت؛ فرصت.

*. استادیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی.
**. کارشناس ارشد مدیریت اصلاح و کیفرهای قضایی؛ دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، طلبه حوزه علمیه خراسان
Amirghanej88@gmail. com
***. دانشجوی فقه و حقوق دانشگاه شهید مطهری (ره).

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]

مقدمه

حجاب زن حافظ اخلاق وبیانگر تقوا و عفت در سطح جامعه است، مردان بر خلاف زنان از ظرافت، دلربایی و جاذبه‌های شدید جنسی که بر اساس حکمت الهی در وجود زنان قرار داده شده بر خوردار نیستند، از این رو حجاب کامل بدن بر مردها تشریع نشده است، اما پوشیدن لباس ساده و متین و مناسب با فرهنگ اسلامی بر آنان توصیه شده است. زنان نیز با رعایت پوشش و حجاب اسلامی می‌توانند در جامعه حضور یابند. در این مقاله پس از بررسی مفهوم و تاریخچه حجاب، و پاسخ به شبهه‌ای درباره حجاب به این نتیجه رسیده‌ایم که هدف اصلی حجاب انحصار کامیابی‌های جنسی به محیط خانواده به صورت مشروع و جلوگیری از طغیان غریزهٔ جنسی و گسترش فساد و تباهی اخلاق در سطح جامعه می‌باشد.

۱. مفهوم‌شناسی حجاب

حجاب در لغت دارای معانی متعدد مانند پوشش، وسیله، حایل و... است. «حجب: الحجاب: الستر. وامرأة محجوبه: قد سترت بستر.»[۱] حجاب یعنی محجوب بودن زن از دید مرد؛ از این نظر، حجاب فقط پوشش نیست، بلکه پوشش ابزاری برای تحقق حجاب است.

۱-۱. واژگان بدیل حجاب در قرآن

کلمه حجاب در قرآن کریم به معنی پرده آمده است، از جمله در: آیه ۴۶ سوره اعراف؛ آیه ۵ سوره فصلت و آیه ۵۱ سوره شوری. و تنها در آیه ۵۳ احزاب در ارتباط با پوشش و مستوری زن به کار رفته است، خداوند در آیه شریفه به مؤمنین امر می‌کند از پشت حجاب (پرده) با همسران پیامبر سخن بگویند. آنچه در قرآن

۱. ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، ص ۲۹۸.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]

به عنوان پوشش زن آمده، کلمه خمار در آیه ۳۱ سوره نور و کلمه جلباب در آیه ۵۹ سوره احزاب است.

اهل لغت، فقها و مفسران خمار را به معنی چیزی که سر و گردن با آن پوشانده می‌شود، آورده‌اند (الزبیدی، ۱۲۰۵، ج۳، ص۱۸۸؛ الطبری، ۱۴۱۵، ج۲، ص۴۸۴). در قرآن آمده است: «ولیضربن بخمرهن علی جیوبهن» (نور، ۳۱) زنان خمارها را بر گریبانشان بزنند.

برخی خمار را به معنای مقنعه دانسته‌اند و این معنا در ترجمه‌های فارسی به چشم می‌خورد، در حالی که خمار لباس مخصوص عرب‌های آن زمان است. خمار پارچه‌ای است که مثل عمامه دور تا دور سر می‌بندند و همه سر و بخش عمده صورت را با آن می‌پوشانند و دنباله آن را تا قسمت پایین کمر رها می‌کنند. قرآن تصریح می‌کند که زنان باید این گونه لباس بپوشند. پس روسری‌های امروزی و مقنعه‌ها مصداق خمار نیست. (علم الهدی، ۱۳۹۱، ص۲۶)

ترجمه فارسی جلباب، چادر است؛ یعنی پوشش سراسری. ام سلمه نقل می‌کند: «لما نزلت هذه الایة خرج نساء الانصار کاَن علی رئوسهن الغربان من اکسیة سود یلبسنها»؛ وقتی این آیه بر پیغمبر نازل شد زنان انصار از خانه‌ها بیرون آمدند و عباهای سیاه رنگ پوشیده بودند که گویا بر سر اینها کلاغ‌ها نشسته‌اند. (درالمنثور، ذیل آیه ۵۹ احزاب)

۲. معنای اصطلاحی حجاب

اصطلاح «حجاب» در مورد پوشش زن، یک اصطلاح جدید است چرا که در قدیم مخصوصاً در اصطلاح فقها در کتاب‌های صلاه و نکاح، کلمه «ستر» به کار می‌رفت. معنای رایج و شایع، لغت حجاب «پرده» است که اگر در مورد پوشش به کار برده می‌شود به اعتبار پشت پرده واقع شدن زن است. همین امر موجب شده که عده‌ای گمان کنند که اسلام خواسته زن همیشه پشت پرده و در خانه محبوس باشد، در حالی که وظیفهٔ پوشش برای زنان به این معنا نیست که از خانه بیرون

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]

نروند، بلکه برای این است که زن در معاشرت خود با مردان بدن خود را بپوشاند وبه جلوه‌گری و خودنمایی نپردازد. (طباطبایی نسب، ۱۳۹۳، ص۹۴)

۳. تاریخچه حجاب

بر اساس گواهی متون تاریخی، در بیشتر ملت‌ها و آیین‌های جهان، حجاب در بین زنان معمول بوده است؛ دانشمندان، تاریخ پوشش زن را به دوران ما قبل تاریخ و عصر حجر نسبت می‌دهند. کتاب زن در آینه تاریخ پس از طرح مفصل علل و عوامل تاریخی حجاب، می‌نویسد:

با توجه به مدعا و بررسی آثار و نقوش بدست آمده، پیدایش حجاب به دوران پیش از مذاهب مربوط میشود وبه این دلایل، عقیده عده‌ای که می‌گویند «مذهب» موجد حجاب می‌باشد صحت ندارد، ولی باید پذیرفت که در دگرگونی و تکمیل آن بسیار موثر بوده است. (رجبی، ۱۳۸۷، ص۲۷)

در ادامه به بررسی حجاب در دورانهای مختلف می‌پردازیم:

الف) حجاب در ایران باستان

ویل دورانت می‌نویسد:

زنان طبقات بالای اجتماع جرئت آن نداشتند که جز در تخت روان روپوش‌دار از خانه بیرون بیایند. هرگز به آنان اجازه داده نمی‌شد که آشکارا با مردان آمیزش (اختلاط) کنند. زنان شوهردار حق نداشتند هیچ مردی را، ولو پدر یا برادرشان باشد، ببینند. در نقش‌هایی که در ایران باستان بر جای مانده، هیچ صورت زن دیده نمی‌شود و نامی از ایشان به نظر نمی‌رسد. (دورانت، بی‌تا، ص۵۲۰)

ب) هخامنشیان

پارسی‌ها به وسیله کوروش، دولت ماد را از میان برداشته و سلسله هخامنشی را تأسیس کردند. آنها از نظر لباس همانند مادها بودند. در مورد پوشاک خاص زنان

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]

این دوره آمده است: «از روی برخی نقوش مانده از آن زمان، به زنان بومی برمی‌خوریم که پوششی جالب دارند. پیراهن آنان پوششی ساده و بلند یا دارای راسته چین و آستین کوتاه است. به زنان دیگر آن دوره نیز برمی‌خوریم که از پهلو به اسب سوارند. اینان چادری مستطیل بر روی همه لباس خود افکنده و در زیر آن، یک پیراهن با دامن بلند و در زیر آن نیز، پیراهن بلند دیگری تا به مچ پا نمایان است. (ضیاءپور، بی‌تا، ص ۵۶)

۴. انواع حجاب در ادیان بزرگ الهی

الف) حجاب در شریعت حضرت ابراهیم علیه‌السلام

در تورات در بارهٔ حجاب در آیین مقدس حضرت ابراهیم علیه‌السلام می‌خوانیم:

«رفقه» چشمان خود را بلند کرده و اسحاق را دید و از شتر خود فرودآمد؛ زیرا از خادم پرسید: این مرد کیست که در صحرا به استقبال ما می‌آید؟ خادم گفت: آقای من است، پس برقع خود را گرفته، خود را پوشاند. (رجبی، ۱۳۸۷، ص ۳۴ به نقل از: تورات، سفر پیدایش، باب ۲۴، شماره ۶۴ و ۶۵)

ب) حجاب در آیین یهود

در تلمود - که یکی از کتاب‌های مهم دینی و در حقیقت فقه مدون و آیین نامه زندگی یهودیان است -، در مورد چگونگی آفرینش زن آمده است:

خداوند این نکته را مورد توجه قرار داد که زن را از کدامین عضو آدم بیافرینند، او فرمود من زن را از سر آدم نمی‌آفرینم تا آنکه سبکسر نگردد. من زن را از قسمتی از بدن آدم (دنده آدم) که همواره پوشیده و نهفته است می‌آفرینم تا آن که موجودی محجوب و عفیف بار آید. (کهن، ترجمه گرگانی، بی‌تا، ص۱۷۸)

ج) حجاب در آیین مسیحیت

پولس در رساله خود به قرنتیان تصریح می‌کند:

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]

«اما می‌خواهم شما بدانید که سر هر مرد، مسیح است و سر زن، مرد و سر مسیح، خدا. هر مردی که سر پوشیده دعا یا نبوت کند، سر خود را رسوا می‌نماید. اما هر زنی که سر برهنه دعا یا نبوت کند، سر خود را رسوا می‌سازد؛ زیرا این چنان است که تراشیده شود؛ زیرا اگر زن نمی‌پوشد، موی را نیز ببرد و اگر زن را موی بریدن یا تراشیدن قبیح است باید بپوشد؛ زیرا که مرد را نباید سرخود را بپوشد؛ چون که او صورت و جلال خداست، اما زن جلال مرد است؛ زیرا که مرد از زن نیست، بلکه زن از مرد است و نیز مرد به جهت زن آفریده نشد بلکه زن برای مرد. از این جهت می‌باید عزتی بر سر داشته باشد به سبب فرشتگان... . در دل خود انصاف دهید آیا شایسته است که زن ناپوشیده نزد خدا دعا کند.» (رجبی، ۱۳۸۷، ص۳۶ به نقل از: انجیل، رساله پولس، باب۱۱، آیه۳ تا ۱۴)

۵. حکمت حجاب در اسلام

عالمان دینی و متفکران اسلامی در مورد پوشش، با استناد به نصوص دینی، مطالبی آورده‌اند.

۱-۵. حرمت بخشیدن به زن

زن مسلمان، تجسم حرمت و عفت در جامعه است، حفظ پوشش به نوعی احترام گذاردن به زن و محفوظ نکه داشتن وی از نگاه‌های شهوانی و حیوانی است. چنانچه زن، حدود را رعایت ننماید هر بیماردلی به او طمع نموده و با نگاه آلوده‌اش حریم زن را می‌شکند. آن شخصیتی که باید سالم بماند ونسل سالم تربیت کند، تحت تأثیر دیدهای آلوده به گناه به طرف شهوات شوق داده شده و در نتیجه هویت واقعی‌اش را فراموش کرده در چنگال بیماردلان و هوسبازان، گرفتار می‌آید و از منش انسانیتش سقوط کرده و به غرقاب حیوانیت می‌رود، در قرآن، آنگاه که حدود پوشش را مطرح می‌سازد به این حکمت اشاره نموده: «ذلک ادنی ان یعرفن فلا

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]

یوذین» «این پوشش، نزدیک‌تر است که زنان به حیا و عفاف شناخته شوند و مورد اذیت نااهلان واقع نشوند. (فتاحی زاده، ۱۳۷۳، ص۷۹)

۲-۵. مبارزه با نفس

پوشش را می‌توان مهمترین عامل تعدیل امیال انسانی دانست. اشاره‌ای به این مطلب در کلام امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام است: «زکات الجمال، العفاف.»[1] «زکات زیبایی عفاف است».

۳-۵. جواز حضور در اجتماع

اسلام با طرح پوشش زن در حقیقت جواز حضور در اجتماع او را رقم زده است. (فتاحی زاده، ۱۳۷۳، ص۸۱)

۴-۵. ایجاد امنیت

جامعه موظف است امنیت را در ابعاد مختلف، برای افراد فراهم سازد، بخش عمده‌ای از این مهم بر عهده زن است که با حفظ پوشش به این امر جامه عمل بپوشاند. (همان، ص۸۲)

۶. حدود پوشش از نظر نصوص دینی

روایات پوشش تمام بدن را واجب شمرده و صورت و دست‌ها را استثنا کرده است.

از جمله بیعت‌هایی که پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم از زنان گرفت این بود که در خلوت با مردان مسافرت و نشست و برخاست نکنند. (نوری، ۱۳۱۹ق، ص۱۳۳) پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «ای حولاء زینت خود را برای غیر شوهرت ظاهر نکن برای زن حلال نیست که مچ و پایش را برای مردی غیر شویش آشکار کند که اگر چنین کرد، همیشه در لعنت

۱. غرر الحکم و دررالکلم، ج ٤، ص ١٠٥.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]

الهی است و فرشتگان او را لعن کرده و عذابی دردناک برایش مهیا می‌شود.» (همان، ص۵۴۹) امام علی علیه‌السلام فرمود: «ای بندگان خدا، بدانید که گفت و گو و اختلاط مردان با زنان نامحرم، سبب مصیبت و گرفتاری شده و دل‌ها را منحرف می‌سازد و پیوسته به زنان چشم دوختن نور دیده را خاموش می‌گرداند و همچنین با گوشه چشم به زنان نگاه کردن از حیله و دام‌های شیطان است.» (مجلسی، ج۷۴، ص۲۹۱) پیغمبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله دستور داد که شب هنگام که نماز تمام می‌شود اول زن‌ها بیرون بروند، بعد مردها، ایشان خوش نمی‌داشت که زن و مرد در حال اختلاط از مسجد بیرون روند، زیرا فتنه‌ها از همین اختلاط‌ها بر می‌خیزد. همچنین برای اینکه برخورد و اصطکاکی رخ ندهد دستور می‌داد مردان از وسط و زنان از کنار کوچه‌ها بروند. (کلینی، ج ۵، ص۵۱۸)

۷. پاسخ به شبهه تبعیض‌آمیز بودن حجاب

شبهه: طبق فتوای مشهور فقها زنان باید در برابر نامحرم همه بدن به استثنای وجه و کفین را بپوشانند؛ ولی این مقدار پوشش برای مردان واجب نیست. چرا حجاب زن و مرد تفاوت دارد؟ آیا این تفاوت در پوشش حکمی ظالمانه و تبعیض‌آمیز و تحقیرآمیز در حق بانوان نیست؟

پاسخ اینکه احکام تشریعی اسلام، متناسب با ویژگی‌های تکوینی انسان و منظور تأمین مصالح و دفع مفاسدی که افراد را تهدید می‌کند، وضع شده‌اند. تفاوت اجمالی زن و مرد در برخی از احکام تشریعی مانند وجوب حجاب بر بانوان و وجوب جهاد بر آقایان نیز از تفاوت‌های تکوینی آن‌ها سرچشمه گرفته است. بر اساس احادیث، میزان حیا و شرم در بانوان بیشتر از مردان است. در روایتی نقل شده است: الحیاء عشره اجزاء فتسعة فی النساء و واحد فی الرجال (ری شهری، میزان الحکمه، ج۲، ص۵۷۰) «حیا و شرم ده بخش دارد که نه بخش آن در زنان و یک بخش آن در مردان

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]

است.» همین زیاد بودن شرم و حیا در بانوان اقتضا می‌کند که متناسب با این ویژگی تکوینی و فطری، میزان حجاب و پوشش ظاهری آنان بیشتر باشد. بنابر این می‌توان گفت تکلیف بیشتر بانوان به حجاب و پوشش افزون‌تر نسبت مردان نیز نه تنها نشانه تحقیر آنان نیست، بلکه نشانه نگاه ویژه و ارزشمند خداوند به بانوان به منظور ایفای بیشتر و بهتر رسالت اخلاقی و تربیتی آنان در خانواده و اجتماع است. (مهدی زاده، ۱۳۹۰، ص۱۶۶)

نتیجه‌گیری

یکی از مهم ترین دلایل پوشش زن در اسلام، جلوگیری از شیوع فحشاء و فساد در جامعه و کنترل غریزه شهوت آدمی است، قرآن کریم وقتی در مورد کنترل این غریزه به عنوان یکی از وظایف اصلی مؤمنان سخن می‌گوید به آنان دستور می‌دهد در خصوص شهوات و غرایز جنسی، راه اعتدال را پیش گیرند و از آن عدول نکنند. (مومنون، ۵-۷) قدم اول در کنترل شهوت این است که حریم بین زن و مرد رعایت شود، زیرا از آیات حجاب استفاده می‌شود که علت وجوب پوشش، تحریک‌آمیز بودن ظاهرزن برای مرد است. از این رو قرآن در مواردی که زن برای مرد حالت تحریک آمیزی ندارد، حجاب را لازم نمی‌داند؛ که از جمله به این موارد در سوره مبارکه نور اشاره شده است. بنابراین هدف اصلی حجاب علاوه بر آنکه بدون شک فرصتی است مناسب برای حضور صحیح و سالم زن در اجتماع، از یک طرف انحصار کامیابی‌های جنسی به محیط خانواده و مشروع و از طرف دیگر جلوگیری از طغیان غریزه جنسی و گسترش فساد و تباهی اخلاق در سطح جامعه می‌باشد.

پیشنهاد پژوهشی

امروزه مسئله حجاب به یک امر مهم و حیاتی در جامعه تبدیل شده است. به

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]

جهت اهمیت موضوع، در ادامه دانشجویان و پژوهشگران بزرگوار را به انجام پژوهش در رابطه با موضوعاتی که ذیلا بدان‌ها اشاره می‌کنیم، دعوت می‌نماییم.

۱. بررسی نقش و تأثیر فضای مجازی بر حجاب زنان مسلمان.

۲. بررسی نقاط ضعف پژوهشگران مسلمان در بیان مسئله حجاب در جامعه کنونی.

۳. بررسی نقش و تأثیر روانشناسی اسلامی در میزان کارا بودن مسئله حجاب.

۴. بررسی چگونگی بیان مسئله حجاب بر اساس آموزه‌های اسلامی؛ با محوریت انسان.

منابع

قرآن کریم

۱. ابن زهره، حمزه بن علی، غنی النزوع، قم: اعتماد، ۱۴۱۷.

۲. ابوشقه، عبدالحلیم، تحریر المرئه فی عصر الرساله، چاپ اول، کویت، دارالعلم، ۱۴۱۱ق.

۳. ابن منظور، جمال الدین، لسان العرب، بیروت: دارالجلیل، ۱۴۰۸.

۴. آبراهام کهن، ترجمه گرگانی، گنجینه‌ای از تلمود، بی‌جا ، بی‌تا.

۵. بخاری، محمدبن اسماعیل، صحیح البخاری، بیروت، دارالمعرفه، بی‌تا.

۶. جمعی از نویسندگان، تفسیر نمونه، چاپ هشتم، تهران، دارالکتب اسلامیه، ۱۳۶۳.

۷. جاوید، جواد، تاملی بر مفهوم حجاب در ادیان الهی، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۸۸.

۸. حداد عادل، غلامعلی، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، ج۶، تهران: سروش، ۱۳۷۴.

۹. حمیری، عبدالله بن جعفر، قرب الاسناد، قم، مؤسسه آل البیت، ۱۴۱۳ق.

۱۰. حر عاملی، محمد بن الحسن، وسائل الشیعه، بی‌جا، بی‌تا.

۱۱. حاذق، مجید: حمزه پور، زهرا، بررسی وتحقیق پیرامون حجاب، تهران: خرسندی، ۱۳۹۰.

۱۲. دورانت، ویل، تاریخ تمدن، ج۱، ترجمه احمد آرام، ع. پاشایی و امیر حسین آریان‌پور، تهران: علمی فرهنگی، بی‌تا.

۱۳. رجبی، عباس، حجاب و نقش آن در سلامت روان، قم، انتشارات موسسه آموزشی امام خمینی، ۱۳۸۷.

۱۴. الزبیدی، محمد مرتضی، تاج العروس، بیروت: المکتبه الحیاه، ۱۲۰۵.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]

۱۵. علم الهدی، سید احمد، حجاب و عفاف ، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۹۱.
۱۶. عبدالله بن احمد، المغنی، بیروت، دارالکتب العربی، بی‌تا.
۱۷. العلایلی، عبدالله، معجم المصطلحات العلمیة والفنیة، بیروت: دارالجلیل، بی‌تا.
۱۸. ضیاپور، جلیل، پوشاک هخامنشی‌ها و مادی‌ها بر مبنای نقوش تخت جمشید، تهران: وزارت فرهنگ و هنر، بی‌تا.
۱۹. الطبرسی، ابی علی الفضل بن حسن، مجمع البیان، بیروت، موسسه الاعلمی المطبوعات، ۱۴۱۵.
۲۰. طوسی، محمدبن حسن، التبیان، لبنان، دار احیاء التراث العربی، بی‌تا.
۲۱. الطبری، ابی جعفر محمد، جامع البیان، بیرون: دارالفکر، ۱۴۱۵.
۲۲. الطریحی، فخر الدین، مجمع البحرین، بی‌جا: مکتب نشر الثقافه الاسلامیه، ۱۴۰۸.
۲۳. طباطبایی، سید محمدحسین، تفسیر المیزان، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۰.
۲۴. طباطبایی نسب، سید محمدرضا، حجاب بهترین انتخاب، تهران، موسسه نورالائمه، ۱۳۹۳.
۲۵. فتاحی‌زاده، فتحیه، حجاب از دیدگاه قرآن و سنت، قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات، ۱۳۷۳.
۲۶. قاسمی، محمد جمال الدین، محاسن التاویل، چاپ دوم، بیروت، دارالفکر، ۱۳۹۸ق.
۲۷. الکلینی، محمدبن یعقوب، الکافی، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۸.
۲۸. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۹.
۲۹. منظور اجداد، سید محمدحسین، مرجعیت در عرصه اجتماع وسیاست، تهران: بی‌نا. ۱۳۷۹.
۳۰. المودودی، ابوالاعلی، الحجاب، بیروت، دارالثقافه، بی‌تا.
۳۱. مطهری، مرتضی، حجاب در اسلام، صدرا، بی‌تا.
۳۲. مهدی‌زاده، حسین، فلسفه حجاب، قم: امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰.
۳۳. نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل، بی‌جا، ۱۳۱۹ق.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-12]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1398.16.64.3.9]